

**Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
Kossuth Lajos Hadtudományi Kar
Hadtudományi Doktori Iskola**

Tóthi Gábor:

**A Magyar Köztársaság polgári válságkezelési képességeinek
sajátosságai és továbbfejlesztésének lehetőségei**

Doktori (PhD) értekezés
szerzői ismertetője

Témavezető:

Dr. Jároscsák Miklós PhD. ezredes
c. egyetemi docens

Budapest 2011.

1. A kutatási téma címe

„A Magyar Köztársaság polgári válságkezelési képességeinek sajátosságai és továbbfejlesztésének lehetőségei”

2. A tudományos probléma megfogalmazása

Az utóbbi évtizedekben a nemzetközi közösség béke és biztonság megteremtésére irányuló erőfeszítéseinek új minőséget ad, hogy a válsághelyzetek megelőzését, kezelését és utógondozását célzó nemzetközi küldetéseknél a katonai feladatok mellett a polgári jellegű, rendvédelmi és jogállamiság-építő tevékenységek váltak meghatározóvá. Tendenciaként jelentkezett, hogy a főként katonáinak induló beavatkozásokat minden esetben felváltották a nem-katonai eszközökkel végrehajtott vállalkozások, illetve missziók. Ezt igazolja például az iraki vagy afganisztáni szerepvállalást követően kialakult helyzet, de a Magyarország számára nagyobb prioritást élvező Nyugat-Balkán térségében lezajlott események is ezt a forgatókönyvet támasztják alá.

A polgári szakemberek kül- és biztonságpolitikai célú – nemzetközi béketámogató, válságkezelő műveletek keretében történő – szerepvállalásának előtérbe helyezése hosszú távú stratégiaként jelenik meg az e téren aktív államok és a nemzetközi szervezetek gondolkodásában is. Hazánk nemzetközi szervezetekben betöltött helye, szerepe és ambíciói megkövetelik, hogy a széles körben elfogadott, támogatott és szabályozott katonai részvétel mellett a polgári szerepvállalásokat is a nemzetközi elvárásoknak megfelelően teljesítsük. Kevesen tudják, hogy magyar csendőrök bevonásával már 1903 és 1909 évek között rendvédelmi jellegű feladatokat hajtottak végre a mai Koszovó területén. Ezt követően, a mai értelemben vett polgári szakértőkkel végzett válságkezelés nemzetközi vérkeringésébe hazánk 1973. évtől kapcsolódott be Dél-Vietnámban

A polgári válságkezelés¹ mai komplex értelmezéséhez a jelenlegi európai uniós megközelítés jó kiindulási alapot jelenthet, aminek lényege, hogy a kül- és biztonságpolitikai célú nemzetközi béketámogató, válságkezelő műveletekben főként rendvédelmi és civil szakemberek alkalmazásával veszünk részt. Az Európai Unió (a továbbiakban: EU) bármely más nemzetközi szereplőhöz képest jelentős lépéselőnyre tett szert ezen a területen,

¹ A polgári válságkezelés fogalmait szerint a civil (beleértve a rendvédelmi) szakemberek kül- és biztonságpolitikai célú – nemzetközi béketámogató, válságkezelő missziók keretében történő – alkalmazását értjük. A kifejezés átfogóbb értelmezésre az I. fejezetben kerül sor.

ugyanakkor kérdéses, hogy elismert vezető szerepét meddig lesz képes fenntartani az egyre inkább átalakuló nemzetközi környezetben. Az Egyesült Államok (a továbbiakban: USA) és az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (a továbbiakban: NATO) szembesülve az elmúlt évek (különösen katonai jellegű) válságkezelési tapasztalataival, felismerte a témában rejlő további lehetőségeket és napjainkra már a civil kapacitások kialakítására és fejlesztésére törekszik. El kell azonban ismerni, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete (a továbbiakban: ENSZ) az 1990-es években szerzett békeművelési tapasztalataira építve az ún. Brahimi jelentés alapján kezdte el átalakítani és hatékonyabbá tenni az EU számára is követendő, példaként szolgáló békeművelési rendszerét.

A témaválasztás és a tudományos probléma megfogalmazásának alapja, hogy hazánk euró-atlanti térséghez való csatlakozásával, nemzeti érdekei szem előtt tartásával szerepet kell vállalnia a világ és a térség válsággócainak felszámolásában, melyek során a polgári képességek kialakítása egyre nagyobb igényként jelenik meg. A bipoláris világrend felbomlását követő megváltozott környezetben fontos e folyamatok megismerése, hogy azokból profitálva hazánk számára kedvezőbb feltételekkel vehessünk részt a közös tevékenységekben. A hazai szerepvállalások tervezése, végrehajtása és a döntéshozatal általában ad-hoc módon, a pillanatnyi szempontok és elvárások figyelembe vételével történik. A működés átfogó keretrendszerével nem rendelkezünk, a missziós tevékenységek koordinálására és végrehajtására a széttagoltság jellemző. A gyakorlati tevékenységet nehezíti az átfogó koncepció és a megfelelő források hiánya. A polgári válságkezelés legfontosabb hazai végrehajtói nem, vagy korlátozottan rendelkeznek a megfelelő, erre a célra kijelölt szervezeti egységekkel, személyi, jogszabályi és infrastrukturális feltételekkel. A fő probléma abból adódik, hogy a feladatellátásban érintett polgári szervezetek funkcionális célja nehezen egyeztethető össze a válságkezelési tevékenységekkel. Így például a rendőrségi, pénzügyőrségi vagy akár az ügyészi szervezet tagjai alapvetően nemzeti, békeidejű funkciót látnak el. A nemzetközi – különösen a válságtérségekben való - szerepvállalás nehezen értelmezhető feladatot jelentenek számukra. Ide kapcsolódó szempont, hogy a polgári válságkezelési tevékenységek során nem kerülnek kiaknázásra a tömegkommunikációban rejlő lehetőségek, így a közvélemény is döntően a „katonai” szerepvállalásokról értesül. Mindezek mellett tény, hogy a téma a hazai tudományos életben sem kellően kutatott, amely helyzeten változtatni szükséges.

Megállapítható, hogy számos tényező különösen sürgeti a tevékenységet meghatározó nemzeti keretrendszer fejlesztését és az ahhoz kapcsolódó feladatok megvalósítását. Ilyen

tényezőként jelenik meg a nemzetközi szervezetek irányában fennálló kötelezettségeink teljesítése, Magyarország nemzetközi megítélése, a magyar külpolitikai és külgazdasági érdekek, a jelenlegi szerepvállalásaink korlátozott tervezettség, a költségvetési források szűkülése, a személyi állomány és a küldő szervezetek közötti érdekellentétek, a megfelelő kormányzati motiváció hiánya, valamint a polgári szerepvállalások iránt érzékelhető érdektelenség.

A felsorolt – egymással is összefüggő – tényezők önmagukban is indokolják a jelenleginél hatékonyabb nemzeti rendszer kialakítását. Ehhez járulhat hozzá kutató munkám eredményeit tükröző értekezésem, amelyben a nemzetközi válságkezelésben érintett hazai polgári szervezetek, szakemberek szerepvállalásának koncepcióját is lefektetem. Ez annál is inkább fontos, ha figyelembe vesszük, hogy a Magyar Honvédség (a továbbiakban: MH) alapfeladatából adódóan kormányzati szempontból támogatottan és jogilag rendezetten vesz részt a különböző nemzetközi válságkezelési feladatokban, ugyanakkor a nem-katonai szerepvállalásokat szabályozó dokumentum ez idáig még nem született meg. A téma jelentőségét és időszerűségét is mutatja, hogy az elmúlt időszakban sem történt meg a szükséges szabályozás és az átlátható szervezeti működési rend kialakítása.

Az értekezés keretein belül célom bemutatni és vizsgálni Magyarország részvételét a polgári hozzájárulással megvalósított nemzetközi válságkezelési tevékenységekben, feltérképezni az elmúlt időszakot meghatározó pozitív és negatív folyamatokat, illetve a különböző nemzetközi tapasztalatok figyelembe vételével megalapozni a koncepcionális kereteken nyugvó szabályozás előkészítését. E célok érdekében kidolgozom a polgári válságkezelés nemzeti szempontú definícióját, áttekintem a jelenlegi főbb válságtérsegeket, valamint a különböző nemzetközi szereplőket, majd ebben a rendszerben javaslatot teszek a fennálló problémák megoldására. Ennek során, tekintettel a téma komplexitására, valamint a széles irodalommal rendelkező kül- és biztonságpolitikai vetületekre, a feldolgozandó területet elsősorban Magyarország szemszögéből mutatom be. Megítélésem szerint a téma jelentős hozzáadott értéket képvisel a civil-katonai együttműködés lehetőségeinek feltárása és a további együttműködés elmélyítése területén is.

3. Kutatási célkitűzések

1. Megvizsgálni és bemutatni a hazai polgári válságkezelés működését meghatározó jogszabályi kereteket és tényezőket;
2. Feltárni és elemezni az államigazgatási szervek ez irányú működésének helyzetét;
3. Elemezni a nemzetközi gyakorlatok, illetve a hatékony működtetés tapasztalatait, a hazai környezetben történő adaptálás, vagy sajátos alkalmazás érdekében;
4. Feltárni a nemzeti szintű válságkezelési tevékenységek gazdasági kihatásait;
5. Javaslatokat fogalmazni a polgári válságkezelés hazai működtetésének korszerűsítésére.

4. Munkahipotézisek

A téma vizsgálatának megkezdésekor, az összefüggések áttekintését és a kutatási célok kitűzését követően az alábbi hipotéziseket állítottam fel:

1. A működés szempontjából releváns nemzeti törvények, szabályozók, eljárások és a szervezetrendszer jelentős része nem kellően szolgálja a jelenlegi követelmények/kötelezettségek teljesítését;
2. A rendelkezésre álló források nem elegendők a válságkezelési tevékenységek ellátásához;
3. A polgári válságkezelési tevékenységek tervezésével, előkészítésével és hatékony szervezésével eredményesebb, minden hozzájáruló számára költséghatékonyabb (kimutathatóbb és tervezhetőbb), az ország szempontjából pedig nyereséges szerepvállalás érhető el;
4. A polgári válságkezelési tevékenységek korszerűsítéséhez szükséges egy átfogó jellegű stratégia megalkotása és következetes végrehajtása;
5. Nemzeti szinten is lehetséges egy korszerű és nemzetközi viszonylatban is megfelelő polgári válságkezelési rendszer kialakítása.

5. Kutatási módszerek

A választott téma elsődlegesen a hadtudományi kutatás alkalmazott és fejlesztési kutatás típusai közé tartozik, melynek során a gyakorlatban felmerült problémák megoldására törekszem, különösen a gyakorlat más területein már jól funkcionáló elmélet, elv, eljárás, eszköz meghonosítására és esetleges továbbfejlesztésére vonatkozóan. A kutatási célkitűzések teljesítése érdekében az általános (összehasonlító, történeti és empirikus módszer) és

specifikus (megfigyelés, összehasonlítás, szintézis, analízis, indukció, dedukció, analógia, hipotézis) kutatás módszereit alkalmaztam.

A fent felsorolt kutatási módszerek mellett

1. személyesen részt vettem a kutatási témával kapcsolatos egyeztetéseken, fórumokon;
2. interjúkat készítettem a missziós szerepvállalásban érintett hazai és nemzetközi szervek képviselőivel és a missziós szolgálat ellátásában érintett polgári személyekkel;
3. kérdőíveket töltöttem ki az EU egyes tagállamainak kormányzati szakértőivel;
4. összehasonlító elemzést végeztem a feladatellátásban érintett polgári szervezetek és az MH-nál alkalmazott módszerekről;
5. összehasonlító elemzést végeztem az EU egyes tagállamai polgári válságkezelési eljárásairól;
6. a SWOT módszereivel elvégeztem a hazai polgári válságkezelési működési rend elemzését;
7. tanulmányoztam a témával kapcsolatos hazai és nemzetközi irodalmat, jogszabályokat és normatív közjogi szabályzókat, koncepciókat és kiadványokat.
8. az Interneten elérhető forrásokra építve feldolgoztam a nemzetközi gyakorlatok tapasztalatait.

A téma kidolgozásának korlátai:

1. Kutatásaimat 2011. év májusában lezártam, az ez után bekövetkező esetleges változásokat az értekezés nem érinti,
2. A kutatás és annak eredményeinek értékelése során – tekintettek a téma komplex jellegére – nincs lehetőség az objektív, „laboratóriumi körülmények közötti” vizsgálatokra. Ennek ellenére – mint azt látni fogjuk – a tapasztalatok útján szerzett ismeretek eredményeinek hatásai kimutathatóak.
3. A dolgozat főleg a hazai működés szempontjából meghatározó európai uniós keretekre épül, ezáltal az értekezésben eltolódik az EU szempontok irányába.
4. Nem célom a nemzetközi kapcsolatok elméletének és folyamatának öncélú bemutatása és értékelése, ezeket kizárólag a hazai rendszer kereteinek bemutatására, a jól működő gyakorlatok azonosítására és illusztrálásra kívánom felhasználni.
5. Az értekezésben különös tekintettel az egyéni pályázati rendszerre épülő, nem kontingens-alapú megközelítést vizsgálom, ezért pl. az MFO, vagy az EUFOR ALTHEA missziókban megvalósuló rendőri szerepvállalásokat csak a szükséges mértékben érintem.

6. A dolgozat továbbá nem tér ki a választási megfigyeléssel összefüggő tevékenységekre és a nemzetközi gyakorlatokban való részvételre (CMX, CME) sem.

6. Kutatási körülmények

Megítélésem szerint a kutatási témám, annak komplexitása miatt nem kellően feltárt, vizsgált valamint feldolgozott, és mint ilyen, a keveset publikált témák közé tartozik. A témával összefüggésben széleskörű szakirodalmi kutatást végeztem. A nemzetközi tudományos életben és hazánkban is számos kutató foglalkozik általános kül- és biztonságpolitikai, valamint (katonai) válságkezelési témákkal, azonban a hazai polgári válságkezelési képességekkel összefüggő, átfogó jellegű monográfia vagy tanulmány alig készült a hazai tudományos életben.

Saját kutatásaimat főleg interjúkra és szakmai konzultációkra alapoztam. Folyamatosan egyeztettem az érintett minisztériumokkal és országos szervezetekkel, különösen a Nemzetközi Oktatási és Polgári Válságkezelési Központtal (a továbbiakban: NOPVK), valamint polgári válságkezelési missziós szolgálatot teljesítő magyar és külföldi szakemberekkel.

A kutatás során elengedhetetlenül szükséges volt feldolgozni a történelmi előzményeket, a témában született általános érvényű hazai és nemzetközi tanulmányokat valamint a hazai és nemzetközi jogi és koncepcionális szabályozást. Ennek alapján az alapvető jogszabályi és történelmi háttér elemzése meghatározó volt a téma feltárása kapcsán. Elsődleges források elemzésével az egyes, válságkezelésben részt vevő nemzetközi szervezetek hivatalos dokumentumait és a hazai jogforrásokat elemeztem, illetve másodlagos források elemzésével a témában korábban készült magyar, illetve nemzetközi szakirodalmat tekintettem át. Ebbe a kategóriába sorolom a különböző fórumokon elhangzott anyagokat is.

A kutatási téma szempontjából kiemelendő, hogy a szerepvállalással összefüggő hazai feladatok megfelelő színvonalú ellátásával nem csak a hazai, hanem a nemzetközi környezetben, a különböző nemzetközi szervezetek irányába tudunk főként külpolitikai sikereket felmutatni.

7. Az értekezés felépítése

Az *első fejezetben* meghatározom a polgári válságkezelés egyfajta, az értekezés szempontjából használt fogalomrendszerét és egy lehetséges definícióját, bemutatom a tevékenységek ellátásával összefüggő nemzetközi környezetet, tapasztalatokat, valamint a magyar szerepvállalás kereteit.

A *második fejezetben* áttekintést adok a hazai jogszabályi és koncepcionális háttérről, a rendelkezésre álló erőforrásokról, a működtetést meghatározó szervezeti és szervezési megoldásokról, valamint a kommunikációval és PR-ral kapcsolatos tevékenységekről.

A *harmadik fejezetben* a SWOT analízis módszerével értékelem az előzőekben bemutatott keretek hatékonyságát, feltárom az anomáliákat, majd megoldási javaslatokat fogalmazok meg a működtetéssel összefüggő nehézségek kiküszöbölésére.

A *negyedik fejezetben* a korszerűsítési javaslatok figyelembe vételével összeállítom a hazai válságkezelési tevékenységek továbbfejlesztésére irányuló – egy lehetséges – koncepciót, a konkrét megvalósítást elősegítő szabályozás elgondolásával és a reális alapokon nyugvó korszerűsített nemzeti rendszer leírásával.

8. A kutatómunka összegzése

A jelenlegi trendek alapján megállapíthatjuk, hogy az elkövetkezendő időszakban, minden nemzetközi szervezet gondolkodásában belül egyre növekvő igény fog mutatkozni a polgári válságkezelési képességek alkalmazása iránt. Hazánknak az euro-atlanti térség egyik országaként, nemzeti érdekeinek szem előtt tartásával szerepet kell vállalnia a világ térségeinek válsággócainak felszámolásában.

A disszertáció összeállítása során, az elmúlt két év alatt igyekeztem összegyűjteni a rendelkezésre álló szakirodalmat, előzményt valamint saját és a feladatellátásban érintett személyek tapasztalatait, annak érdekében, hogy azokat feldolgozva teljesítsem a kitűzött kutatási célokat.

Ennek során értekezésemben megalkottam a polgári válságkezelés egy lehetséges, a jelenlegi működési rendnek megfelelően is jól alkalmazható definícióját.

Bemutattam a polgári válságkezelési tevékenységek kereteit adó nemzetközi szereplők elmúlt évtizedben kialakított eljárásrendjét. Részletesen áttekintettem a feladatok ellátásával

összefüggő nemzetközi, különösen európai uniós környezetet és tapasztalatokat, annak érdekében, hogy megvizsgáljam egyes hasznosítható modellek hazai adaptációját.

Felvázoltam, majd részletesen értékeltem a hazai jogszabályi és koncepcionális hátteret, a rendelkezésre álló erőforrásokat, a működtetést meghatározó szervezeti- és szervezési megoldásokat, valamint a kommunikációs tevékenységeket. Ennek során bebizonyítottam, hogy a működés szempontjából releváns nemzeti törvények, szabályozók, eljárások és a szervezetrendszer jelentős része nem kellően szolgálja a jelenlegi követelmények teljesítését, ezért igazoltam egy új, a jelenleginél korszerűbb polgári válságkezelési eljárásrend szükségességét.

Bebizonyítottam, hogy a jelenlegi pénzügyi források átcsoportosításával és egységes szemléletű tervezéssel a rendelkezésre álló források elegendőek lehetnek a feladatok ellátásához, továbbá a ráfordítások költségvetési bevételek formájában megtérülnek. A sok esetben előforduló pénzügyi ellenérdekeltség ezért nem tekinthető reális érvnek. Ezáltal cáfoltam azt a hipotézist, hogy a rendelkezésre álló források nem elegendőek a válságkezelési tevékenységek végrehajtásához.

Megállapítottam, hogy a hazai szerepvállalások tervezése, a döntéshozatal és a végrehajtás általában ad-hoc módon, a pillanatnyi szempontok és érdekek figyelembe vételével történik. Erre alapozva azonosítottam azokat a feladatellátást nehezítő tényezőket, amelyek korszerűsítésével hatékonyabb működtetés érhető el és a lehetőségekre építve megoldási javaslatokat fogalmaztam meg a feltárt nehézségek kiküszöbölésére. Ezáltal igazolást nyert, hogy a polgári válságkezelési tevékenységek tervezésével, előkészítésével és hatékony szervezésével eredményesebb, minden hozzájáruló számára költség-hatékonyabb, az ország szempontjából pedig nyereséges szerepvállalás érhető el.

A feltárt hiányosságok alapján megfogalmazott javaslatokra építve, meghatároztam a koncepcionális és pénzügyi kereteket meghatározó lehetséges új működési rend elveit, valamint elkészítettem annak jogszabályi illesztését. Összeállítom a hazai válságkezelési tevékenységek továbbfejlesztésére irányuló elgondolást, a konkrét megvalósítást elősegítő szabályozás, stratégia és végrehajtási terv bemutatásával. Ennek során meghatároztam a szükséges személyi és pénzügyi erőforrás-szükségleteket is. Megállapítottam, hogy a polgári válságkezelési tevékenységek korszerűsítéséhez szükséges egy átfogó jellegű, nemzetközi viszonylatban is megfelelő stratégia megalkotása és végrehajtása.

Álláspontom szerint a rendelkezésre álló hazai és nemzetközi ismeretanyag tanulmányozásával, és rendszerezésével sikerült feltárnom a polgári válságkezelési

missziókban való hazai szerepvállalás teljes spektrumát. Véleményem szerint a téma feldolgozásával sikerült olyan elméleti jellegű értekezést elkészítenem, amelynek következetes végrehajtásával a jelenlegi működési modell korszerűsíthető, a feladatok ellátásának minősége és láthatósága jelentősen javítható.

9. Új tudományos eredmények

1. A működési gyakorlat jogszabályi és más meghatározó tényezői feltárására alapozva megfogalmaztam azokat a téziseket, amelyek a polgári válságkezelési stratégia kidolgozása során iránymutatással lehetnek az érintett államigazgatási szervek számára.
2. Elgondolással megalkottam a nemzeti polgári válságkezelési rendszer egy lehetséges, költségvetési szempontból is hatékonyabban tervezhető, szervezetenként működőképes, végrehajtható modelljét.
3. Új alapokra helyezett szabályozási normák kidolgozásával behatároltam a Magyar Köztársaság válsághelyzetben lehetséges nemzetközi polgári szerepvállalásának mozgásterét.

10. Kutatási eredmények közvetlen és közvetett hasznosíthatósága, ajánlás

Értekezésemben megfogalmazott javaslatok alkalmasak lehetnek a jelenlegi polgári válságkezelési intézményrendszer korszerűsítésére. A témával kapcsolatos kutatásaim és tapasztalataim eredményét fel kívánom használni arra, hogy gyakorlati javaslatokkal is elősegítsem a jelenlegi működési modell továbbfejlesztését. Ennek során célom volt, hogy a tudományos eredmények nem csak újak, de a gyakorlatban is hasznosíthatóak, átültethetőek legyenek.

Ennek alapján dolgozatomat a jelenlegi kormányzati struktúra vezetői, a feladatellátásban érintett szervezetek vezetői és munkatársai, valamint a missziós tevékenységekkel foglalkozó polgári és katonai szakemberek részére ajánlom. Az értekezésem felhasználható a KIM és irányítása alá tartozó polgári válságkezelési tevékenységekben érintett szervezetek vezetőinek és munkatársainak (közigazgatási és jogi szakértők), a kormányzati stratégiáért és kommunikációért, valamint a kormányzati döntéselőkészítésért és a jogszabályok alkotásáért felelős munkatársainak tájékoztatásához. A feladatellátásban érintett tárcák, különösen a KÜM, a BM, a HM és az NGM és irányításuk

alá tartozó szervek, valamint minden más hozzájárulást tervező tárca ez irányú feladatrendszerének korszerű kialakításához, a szerepvállalásban érintett állomány oktatásához és képzéséhez, valamint a felelős vezetők gondolkodásának formálásához. A dolgozatban megjelenített javaslatok hozzájárulhatnak az egyes koordináló és hozzájáruló és szervezetek közötti összehangolt eljárásrendek kialakításához és a tevékenységek egységes értelmezéséhez.

Az értekezés továbbá segítséget nyújthat az egyes kül- és biztonságpolitikával foglalkozó felsőoktatási intézmények oktatói és hallgatói számára a polgári szerepvállalások jelenlegi hátterének megismeréséhez és a témával foglalkozni kívánó szakemberek figyelemfelkeltéséhez, továbbá élénkítheti a vizsgált területtel kapcsolatos további kutatómunkát.

A munkát ajánlom továbbá a feladatellátásban érintett, sokszor közös missziós területen tevékenykedő NGO-k vezetőinek és munkatársainak is.

Budapest, 2011. augusztus 8.

(Tóthi Gábor)

11. Az értekezés témakörében készített saját publikációk

1. A rendvédelem feladatai a magyar EU-elnökség időszakában in: Integráció és Biztonság – Az első magyar EU elnökség biztonságpolitikai aspektusai, TIT HABE (szerk.: Vámosi Zoltán), Budapest, 2011. (91-114. o.)
2. A Magyar Köztársaság polgári válságkezelési képességei; az állami és civil együttműködés jelene, lehetőségei ezen a területen in: Biztonságpolitikai prognózis 2015-ig (szerk.: Koós Anna); Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja, 2010., (372-392. o.)
3. The French armament sector in the changing Euro-atlantic context in: Hadtudományi Szemle; II. évf. (2009) 1. szám (107-114. o.)
4. Franciaország hadiipara a közös európai védelmi ipari együttműködésben, 2005. évi OTDK 2. helyezés (biztonságpolitika), konzulens: Dr. Kaiser Ferenc
5. Hazánk polgári válságkezelési képességei és a továbbfejlesztés lehetséges irányai in: Társadalom és Honvédelem (szerk.: Szabó A. Ferenc); Katonaszociológia-különszám 2010. XIV. évfolyam 3-4. szám
6. The future of civilian pre-deployment training in the field of CSDP in: Nemzetközi Oktatási és Polgári Válságkezelési Központ honlapja; 2011. március 18. (10 o.) Letöltés helye:
<http://www.nokitc.hu/hungarian/aktualis.html>
7. Tájékoztató a Kormányzati Koordinációs Bizottság Titkársága, az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Védelmi Titkársága, valamint a Nemzeti Helyzetértékelő Központ helyéről és szerepéről a megváltozott minisztériumi struktúrában és a védelmi igazgatás rendszerében (II. rész) in: Önkormányzati Tájékoztató; XVII. évf. (2007) 4. szám (52-54. o.)
8. Mandate and Legal Background of EU Crisis Management Operations and Missions – Current challenges, Civilian Crisis Management Core Course (szerk.: André Matild) 2009, Budapest, IRM Nemzetközi Oktatási Központ
9. A francia védelmi ipar az európai politikai térben; a Pécsi Tudományegyetem V. Magyar Politikai Földrajzi Konferencia „A nagy terek politikai földrajza”; (szerk.: Reményi Péter és Szebényi Anita) PTE TTK Földrajzi Intézet, Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központja, Pécs, 2008. (192-205. o.)
10. Az NCRS-el (NATO Crisis Response System) összhangban álló Nemzeti Válságreakálási Rendszer megvalósításának helyzete in: Védelmi Igazgatási Konferencia, konferenciakötet (szerk: Petneházi Ferenc alez.) HM Védelmi Hivatal, 2006. (35-41. o.)
11. KHOL Radek (társszerző): Civilian Pre-deployment Training Survey – Evaluation of Capacities, 2011. február, HU PPRES, Budapest / EEAS CMPD, Brüsszel
12. Hungarian participation in civilian crisis mangement missions, tájékoztató anyag az EU Polgári Válságkezelési Bizottság képviselői részére, Belügyminisztérium, 2011.
13. A Belügyminisztérium polgári válságkezelési, béketámogató és általános biztonságpolitikai jellegű feladatai in: A Magyar Köztársaság Belügyminisztériumának honlapja, Polgári válságkezelés:
<http://www.bm.gov.hu/web/portal.nsf/html/euegyuttmukodes.html> 2010. augusztus 28.

14. Javaslatok a BM irányítása alá tartozó polgári válságkezelési és béketámogató missziók költségeinek csökkentéséről és a kiadások racionalizálásáról, vitaanyag, 2010. június 22, Belügyminisztérium
15. Gondolatébresztő anyag az EU polgári válságkezelés koordinációs tevékenységének összehangolásáról, 2009. május 26. Budapest, IRM

Egyéb témakörben készített releváns saját publikációk

16. Magyar katonai sajtó az első világháborúban (I. rész) in: Új Honvédségi Szemle; LVIII. évf. (2004) 7. szám (87–94. o.)
17. Magyar katonai sajtó az első világháborúban (II. rész) in: Új Honvédségi Szemle LVIII. évf. (2004) 8. szám (102-115. o.)
18. A Magyar Köztársaságot 2010 tavaszán sújtó rendkívüli időjárási események, Belügyminisztérium, 2010. július 23.
19. edpi-PECO - Equipe de Programme Intégré, interaktív multimédiás CD-ROM, DGA/CHEAr, Párizs, 2002.
20. A przemysli Tábori Ujság, 2001. évi OTDK 1. helyezés (hadtörténelem), konzulens: Dr. Nagy Tamás
21. A gyalogsági aknák kiváltásának lehetőségei Franciaországban in: Műszaki Katonai Közlöny, XVI. évf. (2006) 1-4. összevont szám 143-160. o.
22. A Raffarin-kormány bevándorláspolitikája in: Társadalom és Honvédelem 2002. 3-4. szám (295-304. o.)
23. Elfeledett felfedezők in: Új Honvédségi Szemle; 2001/11. szám (150-153. o)
24. A kritikus infrastruktúra védelem kérdése a Német Szövetségi Köztársaságban: az Alapvédelmi Konceptió in: Önkormányzati Tájékoztató; XVII. évf. (2007) 12. szám (50-53. o.)
25. Hadiföldleírástól a katonaföldrajzig in: Hallgatói Közlemények; VII. évf. 3. szám (115-125. o.)
26. Ikarus próbautak a Szovjetunióban in: Hallgatói Közlemények; VI. évf., 1. szám (113-119. o.)
27. Katonaföldrajzi fejezetek in: A földrajz tanítása; 2001. IX. évf., 5. szám. (9-11. o.)
28. Az utazás mint az európai integráció kezdete; az Ikarus expedíciók in: Harmadik magyar politikai földrajzi konferencia „Az integrálódó Európa politikai földrajza” című konferenciakötet (szerk.: Reményi Péter) PTE-TTK Földrajzi Intézet, Pécs, 2004. (117-124. o.)